

PARSHAT MISHPATIM 2019 – SOURCE SHEET

1. Shemot 21:1-6 – The laws of ‘Eved Ivri’

(א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמֹר לִפְנֵיהֶם: (ב) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי הַנֶּגֶם:
(ג) אִם בָּגַפוּ יָבֵא בָּגָפוֹ יֵצֵא אִם בָּעַל אִשָּׁה הוּא וַיִּצָּאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: (ד) אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה וַיִּלְדָּה לוֹ בָּנִים אוֹ
בָּנוֹת הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיָה תִהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בָּגָפוֹ: (ה) וְאִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנָי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת
בְּנֵי לֹא אֵצֵא חֻפְשִׁי: (ו) וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל הַאֲלֹקִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדָּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצָע
וַיַּעֲבֹד לְעֹלָם:

1. And these are the ordinances that you shall set before them. 2. Should you buy a Hebrew slave, he shall work [for] six years, and in the seventh [year], he shall go out to freedom without charge. 3. If he comes [in] alone, he shall go out alone; if he is a married man, his wife shall go out with him. 4. If his master gives him a wife, and she bears him sons or daughters, the woman and her children shall belong to her master, and he shall go out alone. 5. But if the slave says, "I love my master, my wife, and my children, I will not go free," 6. his master shall bring him to the judges, and he shall bring him to the door or to the doorpost, and his master shall bore his ear with a borer, and he shall serve him forever.

2. Abarbanel – The First Commandment

...למה התחילה התורה בזכרון המשפטים מהעבד העברי? ... מפני שהוא יוצא מדבור "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" שהוא הדבור הראשון ששמעו בסיני, יסוד והקדמה לכל שאר הדבורים. ומפני שהקדוש ברוך הוא הוציא את ישראל ממצרים זכה בהם להיות עבדיו, ולכן לא היה ראוי שישתעבדו אלו באלו, וכמ"ש "עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים", ולכן בזכרון המשפטים האלה זכר ראשונה משפט העבד עברי שלא ישתעבד לאדונו עבודה עולמות אלא לשש שנים בלבד וישובו איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו.

3. Ramban – Remembering the Exodus and Creation

התחיל המשפט הראשון בעבד עברי, מפני שיש בשילוח העבד בשנה השביעית זכר ליציאת מצרים הנזכר בדבור הראשון... ויש בה עוד זכר למעשה בראשית כשבת, כי השנה השביעית לעבד שבתון ממלאכת אדונו כיום השביעי. ויש בה עוד שביעי בשנים שהוא היובל, כי השביעי נבחר בימים ובשנים ובשמטות, והכל לענין אחד, והוא סוד ימות העולם מבראשית עד ויכלו. ולכן המצוה הזאת ראויה להקדים אותה שהיא נכבדת מאד, רומזת דברים גדולים במעשה בראשית....

4. Shadal – Torah treatment of a human being

התורה, אשר דרכיה דרכי נועם ורחמים, פתחה משפטיה במשפט העבד והאמה אשר בימי קדם היו נחשבים כבהמה, ולא היה השופט דן דינם ורב ריבם נגד אדוניהם.

5. Or Hachaim – why Eved “Ivri” not Eved “Yisrael”?

לא בא לידי מדה זו עד שעבר על התורה ומצות.

6. Shem MiShmuel – Temporary servitude

למה כתיב כאן לשון "עברי" בשינוי לשון מכל התורה דכתיב בלשון "ישראל" ... [ש]השם ההוא מורה על מהות ישראל שהם מפנימיות ומעולם החירות ולכן לא נמצא אצל עבד עברי שעבוד "לעולם", אחר שהוא בעצם מעולם החירות, ואף שבעוונותיו נתקלקל ונתגלגל עליו שיהיה עבד, הוא רק בשש שנים שהן שש הקצוות, אבל בשביעית שהיא הפנימיות שב ובא למקורו - עולם החירות, ולכן נאמר פה בלשון עברי, משום שזו מורה טעם המצוה הזאת... ולפי"ז יש להוסיף עוד מה שדווקא גנב נמכר בגניבתו אבל לא גזלן... דהנה מרע"ה כשראה בישראל דלטורין [אנשים המדברים לשון הרע] אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל. והוא כעין מה שכתב המהר"ל ז"ל דהטעם, שמשה רבינו ע"ה ידע מעלת ישראל שהם פנימיים ומעולם החירות, ולהם אין ראוי שעבוד, אך אחר שראה בהם דלטורין ויצאו מהפנימיות, לכך אמר אכן נודע הדבר שהם משועבדים. ומעתה יש להבין החילוק שבין גנב לגזלן, דגזלן אף שעובר עבירה אבל אינו משתמש בעבירה זו במעלת ישראל, משא"כ גנב שהוא משתמש במעלת ישראל שהיא סוד ופנימיות והוא לוקח המעלה ההיא לעבירה שעושה... ובזה יש להבין ענין נרצע שדווקא ביובל יוצא, דאחר שאומר לא אצא חפשי א"כ לא נתעורר בשביעית, לכך עובד הוא עד היובל כיון שעוד לא יצא מהחיצוניות. ובזה מדוקדק לשון הכתוב שאומר וְאִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד אֶהְיֶה אֶת אֲדֹנָי אֶת אֲשֶׁתִּי וְאֶת בְּנֵי לֹא אֶצֵּא חֶפְשִׁי, אף דבאמת שאין זו אשתו, והבנים אינם בניו, רק באשר שבחיצוניות נראה שזו אשתו והבנים נראים כבניו, אבל בפנימיות אין לו שום קשר והתחברות עמו, והתורה אמרה הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ, אבל לא אשתו ובניו, והוא שקרא אותם אֲשֶׁתִּי וּבְנֵי הוּא מורה על עצמו שעדיין נמשך אחר החיצוניות, ע"כ ועבדו לעולם. אך ביובל יצא, דיובל מרמז ליובל הגדול דהחיצוניות כלה ונכלה בהכרח...

7. R. Samson Raphael Hirsch – proof of the Oral Torah's existence

שום דבר לא יעיד על אמיתת התורה שבעל פה לעיני המעיין, שדעותיו אינן תפוסות מראש, בבהירות כה גדולה כמו שתי הפרשיות הראשונות -- הפסוקים ב-ו, ז-יא -- הפותחות את סידרת "חוקי משה". הנה באה התורה לתת לעם את החוק האזרחי והפלילי ולנסח את הכללים וההוראות של הצדק ושל האנושיות, שעל-פיהם יוסדרו יחסי אדם לחברו במסגרת המדינה. טבעי הדבר, שהסעיף הראשון בחוק יוקדש למשפט האישי, והנה פותח הסעיף הזה במשפטים: אם ימכור אדם את חברו, אם ימכור אב את בתו - ! אכן, לא יעלה דבר זה על הדעת ואין הדעת סובלתו, לו באמת היתה התורה שבכתב "ספר החוקים" של עם ישראל, לו היתה התורה שבכתב, והיא לבדה, המקור הראשוני והיחידי של "המשפט העברי"! מה לא נאמר ונקבע, נידון והובהר, מן הסתם, בטרם תבוא התורה לדון במקרים כאלה, שבוודאי אינם אלא מקרים יוצאים מן הכלל! ובפסוקים אלה, שיש בהם משום הגבלת זכויות האדם המקודשות ביותר ושליטת הזכות של החירות האישית - בפסוקים אלה פותח משפט התורה!

אכן, לא "הספר" הוא מקור המשפט העברי, אלא דברי התורה החיים במסורת שבעל פה, ו"הספר" הזה אינו אלא סיוע לזכרון ואסמכתא במקרה שיתעורר ספק. הן הספר עצמו קובע את העובדה, כי ארבעים שנה כבר נמסרה התורה השלמה לעם, וכבר נעשתה התורה לקניינו ולחוק חייו, בטרם מסר לו משה את ספר התורה לפני מותו. אכן, אם כן הדבר, מסתבר שמקרים יוצאים מן הכלל נרשמים תחילה, על מנת להציג לפנינו את עקרונות חיי החוק הסדירים באופן הברור ביותר. ובכלל, לא עקרונות החוק וכלליו נרשמו ב"ספר", אלא על-פי רוב מקרים ממשיים בודדים, והם נרשמו בצורה כה מאלפת, שבקלות ניתן להסיק מהם את הכללים שנמסרו לתודעה החיה של המסורת שבעל פה.

לשונות המקראות שב"ספר" עשויות גם הן מעשה אומן במידה כזאת, עד שלרוב מרומזים בהן מושגי יסוד של החוק, כגון על-ידי ביטוי בלתי-מקובל, שינוי במיבנה הפסוק, מקומה של מלה בפסוק, אות יתירה או חסירה וכיוצא באלה. הן לא מתוך הספר הזה עלינו לשאוב את החוק. הן לא ניתן הספר הזה בידינו אלא על מנת לשמש תזכורת ליודעי התורה, כדי שישמרו וירעננו בזכרונם, חדשים לבקרים, את ידיעת המצוות; וכן ניתן הספר בידי מורי התורה כמכשיר הוראה, על מנת לכרוך במקראותיו את מסורת התורה שבעל פה, וייקל להם לתלמידי בית המדרש לשנן בליבם תמיד מחדש את פרטי התורה שבעל פה על יסוד הרמזים שבתורה שבכתב המונחת לפניהם.

יחס התורה שבכתב אל התורה שבעל פה כחיס התקצירים של הרצאה מדעית, שנאמרה בעל פה בשלמותה - אל ההרצאה שבעל פה. לגבי צוערי המדע, ששמעו את ההרצאות שבעל פה, מספיק ודי בתקצירים שבכתב, בשביל שיזכירו וירעננו לעצמם, תמיד מחדש, בכל עת ובכל שעה, את כל אותו מדע כולו. לרוב די להם במלה אחת, בתוספת סימן שאלה, סימן קריאה, קו, נקודה, מלה מודגשת וכיוצא באלה - לרענן בזכרונם סידרה שלמה של רעיונות, הערות, הסתייגויות וכו'. לגבי אלה אשר לא שמעו את ההרצאות מפיו של המורה, יהיו התקצירים כאבן שאין לה הופכין. אם ישחזרו את המדע מתוך התקצירים בלבד, ישקעו בהכרח בטעויות. מלים וסימנים וכיוצא באלה, אשר משמשים לתלמידים ששמעו את ההרצאות שבעל פה כציונים מאלפים לשם שינון תכני המדע ששמעו באוזניהם - אינם אומרים כלום לאלה אשר לא ישבו לרגלי המורה, והרי הם מסתכלים "כתרגולת בבני אדם". התלמידים, אשר שמעו את דברי המדע מפי המורה, ישחזרו מתוך התקצירים את התכנים לאמיתם, אך לא ייצרו אותם מתוכם; ואילו ההדיוטות - אך גיחוך יעלה על פניהם נוכח הדברים הנראים בעיניהם כשעשועי היתולים שאין להם יסוד, וכחלומות שאין בהם ממש. רצתה התורה להחדיר בנו את עקרונות הצדק והאנושיות, שעל פיהם היא מצווה עלינו לשמור על זכויות האדם, והיא פותחת בפשיעה תחילה, דהיינו באדם הפושע בשליחת יד אל קניין חברו, שהוא פשע הנענש בכל שאר המדינות בעונשי גוף ומאסר חמורים. הבה ונעיין, מה דינו של הפושע על פי משפט התורה במדינת התורה.

"כי תקנה עבד עברי". "בנמכר בבית דין הכתוב מדבר" (מכילתא), דהיינו בגנב שעליו נאמר: "אם אין לו ונמכר בגנבתו" (להלן כב, ב). ואין הגנב נמכר אלא לשם החזרת ערך הגניבה, ולא לשם תשלום כפל (שם פסוק ג), ורק האיש נמכר ולא האשה. לפיכך לא נאמר שם כללית: "אם אין לו ונמכר", אלא: "בגנבתו" - "בגנבתו ולא בכפלו" (קידושין יח ע"א); ולא "בגנבה" אלא "בגנבתו" - "האיש נמכר בגנבתו ולא האשה" (סוטה כג ע"ב). במקום אחר (ויקרא כה, לט) מדבר הכתוב באדם המוכר עצמו מתוך דוחקו: "וכי - ימוך וגוי ונמכר - לך". לפיכך נאמר רק כאן: "כי תקנה עבד עברי" - עוד בטרם תקנה אותו, הריהו עבד על - פי החוק, ומיד בית דין אתה קונה אותו. אף - על - פי - כן "עברי" הוא, ועליך לנהוג בו כבן - ישראל: "יכול תקראנו עבד לשום בזיון ת"ל כי תקנה עבד עברי, התורה קראתו עבד בעל כרחו" (מכילתא):

To the unprejudiced mind, nothing so strikingly shows the truth of the traditional oral-law as the first two paragraphs [of Mishpatim], verses 2-6 and 7-11, with which this "Mosaic Lawgiving" starts. The civil and criminal laws of the nation are to be given, the fundamental basis and the ordinances of justice and humaneness are to be laid down, which are to govern the relationship and behavior of man to his fellow man in the state. The first matter to be dealt with, quite naturally deals with the rights of man – and yet this starts with the sentences "when a man sells another man," and "when a man sells his daughter" – [how does this make any sense?] It would be entirely unthinkable if the "Torah Shebiktav" of the "book of Law of the Jewish Nation" was really the only source of the Jewish conception of "[human] rights." What a mass of laws and principles of jurisprudence must have already been said, fixed, considered, laid down and explained, before the Book of Law could reach these laws, or even speak of these laws, which, after all, are only quite exceptional cases. And it is with these sentences, the contents of which deny and limit the very holiest personal right of man, the right to personal freedom, that the Law begins.

But it is quite a different matter if the written word, this "Book", is not the real source of the Jewish conception of rights, if this source is the oral law, which was entrusted to the living word to which this "book" is only to be an aid to memory and reference when doubts arise; if, as indeed is stated in the "book" itself, the total and complete Law had been given over to the people in its complete form, and had been impressed upon them, and explained to them and lived by them for full forty years, before Moses, just before his death, was to hand them this written book. Then we can well understand that it is just the exceptional cases which principally come to be described, so that just from them, the normal general principles of justice and humanity may be more strikingly realized. Then we can understand

how it is that general principles of justice are altogether not so much given in this "book," but preferably single concrete cases, and these are described in the "book" in such an instructive manner that the principles which underlie them, and which had been entrusted to the living minds and living practice of the people, can easily be seen from them. Then we understand how the language that is used in this "book" is so skillfully chosen, that often by the use of one striking expression, or an unusual or altered construction, or the position of a word or letter[,] etc., a whole train of ideas of justice and human rights is indicated. After all, it was not out of this book that the law was to have been acquired. This book was to be given into the hands of those who were already well informed in the Law, simply as a means of retaining and of reviving ever afresh this knowledge which had been entrusted to their memories; and also to the teachers of Law as a means of teaching to which the students can go for references to the traditional actual laws, so that the written sentences lying before them would make it easy for them to recall to their minds the knowledge they had received orally.

The Written Torah is to be to the Oral Torah the same as short notes jotted down on a full and extensive lecture on any scientific subject. For the student who has heard the whole lecture, short notes are quite sufficient to bring back afresh to his mind at any time the whole subject of the lecture. For him, a word, an added mark of interrogation, or exclamation, a dot, the underlining of a word, etc. etc., is often quite enough to recall to his mind a whole series of thoughts, a remark[,] etc. For those who had not heard the lecture from the Master, however, such notes would be completely useless. If they were to try to reconstruct the scientific contents of the lecture literally from such notes, they would definitely make many errors. Words, marks, etc., which serve those scholars who had heard the lecture as instructive guiding starts to the wisdom that had been taught and learnt, stare at the uninitiated as unmeaning enigmas. The wisdom, the truths, which the initiated reproduce from them (but do **NOT PRODUCE** out of them) are sneered at by the uninitiated as being merely a clever or witty play of words, and empty dreams without any real foundation.

When the word of God, wants us to realize what are the principles of rights and humaneness which it demands for the respect of the human being, it starts off with the criminal . . . who in all other states is threatened with the direst punishment to body and freedom, and it shows us what is the treatment that God's idea of rights in His State dictates. Let us read this law: ["When you acquire a Hebrew slave."] The oral tradition teaches us that the case dealt with here is ... that a thief who cannot restore the value of the theft of his victim is sold to help him make this restoration. If he has nothing [with which to make restitution] then he shall be sold for his theft. Such a sale can only be made to make up the value of the actual theft itself, but not to bring it up to the double value where this is imposed as a fine. Such a sale is only imposed on male thieves, not on females. The written note on this [rule] is that there it does not say in a general term ["if he has nothing then he shall be sold"] which would suffice but adds ["for his theft"] and also it does not say ["for the theft"] (which would suffice) but ["for his theft"] and not ["her theft,"] excluding female thieves. The case where a man sells himself out of dire poverty is provided for elsewhere... (Lev. 25: 39). That is why it says only ["When you acquire a Hebrew slave"] he is already a slave before you buy him, has been declared one by the court, and it is from the court only, that you can buy him. Nevertheless, as the Mekhilta remarks, to you he must remain a Hebrew, your fellow-national, it is only that the court has no option but to call him "slave." "Perhaps he should not be called 'slave' at all, it being a term of scorn. But it says: "When you acquire a Hebrew slave." The Torah designates him a slave against his will."